Korupcja PRL i kodeks karny 1969 roku

Na tle powszechnej korupcji PRL-u, 19 kwietnia 1969 roku uchwalono Kodeks Karny, który w Rozdziale XXXII Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych zawarł artykuły mówiące wprost o odpowiedzialności za korupcję czynną i bierną.

Kiedy w drugiej połowie lat 50-tych ubiegłego wieku Polska przyjęła ćwierć miliona repatriantów ze Związku Radzieckiego, uruchomiono oczywistą pomoc dla przybywających rodaków. Jednak już kontrola przeprowadzona w latach 1958-59 przez NIK ujawniła znaczne nadużycia. Krzysztof Madej w artykule "Z dziejów korupcji w PRL" podaje, że urzędnikom płacono za wykonywanie obowiązków tak, jak za prace zlecone. Na tym, według ich przełożonych, miało polegać

mobilizowanie funkcjonariuszy publicznych.

W 1960 roku ujawniono aferę mięsną w Szczecinie. Pomimo, że sprawę poprowadzono bez rozgłosu, to udowodniono fałszerstwo faktur i fikcyjne straty, które pozwoliły na lewo sprzedać ponad 30 ton mięsa. Wysocy urzędnicy Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz przedstawiciele delegatury Najwyższej Izby Kontroli byli związani ze skandalem, a to chociażby poprzez użyczenie samochodów należących do wojska i NIK-u przy dystrybucji kradzionego towaru.

Kolejnym spektakularnym przykładem nadużyć jest ocena pracy dyrektorów w Ministerstwie Handlu Wewnętrznego, przeprowadzona w 1964 roku przez Centralną Komisję Kontroli Partyjnej. Urzędnicy pomagali w otrzymaniu deficytowych towarów, a także ułatwiali uzyskanie zwolnień lekarskich, czego kolejnym krokiem były, załatwiane za

łapówki, pobyty w sanatoriach. W przytoczonym artykule wspomina się także o pewnym ministrze żeglugi, który otrzymał w ten sposób lodówkę i prezesie Najwyższej Izby Kontroli, który, dzięki takim zwyczajom mógł delektować się wybornymi wędlinami. Sekretariat KC PZPR w uchwale ze stycznia 1966 roku potwierdził korupcję w strukturach partyjnych i wykorzystywanie stanowisk dla osobistych korzyści.

Na tle powszechnej korupcji PRL-u, 19 kwietnia 1969 roku uchwalono Kodeks Karny, który w Rozdziale XXXII *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych* zawarł artykuły mówiące wprost o odpowiedzialności za korupcję czynną i bierną.

Art. 239.

§ 1. Kto w związku z pełnieniem funkcji publicznej przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo ich obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od*

6 miesięcy do lat 5.
§ 2. Kto, pełniąc funkcję publiczną, uzależnia czynność służbową od otrzymania korzyści lub takiej korzyści żąda, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
§ 3. Karze przewidzianej w § 2 podlega także ten, kto pełniąc funkcję publiczną przyjmuje korzyść lub jej obietnicę za czynność stanowiącą naruszenie przepisu prawa.

Art. 240.

Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 239:
1) pełniąc funkcję związaną ze szczególną odpowiedzialnością albo
2) przyjmując korzyść majątkową w wielkich rozmiarach lub jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 241.

§ 1. Kto w wypadku określonym w art. 239 § 1 lub 2 udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.
§ 3. W wypadku określonym w art. 239 § 3 lub w art. 240 pkt 1 udzielający korzyści lub jej obietnicy podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
§ 4. W wypadku określonym w art. 240 pkt 2 udzielający korzyści lub jej obietnicy podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 242.

Podżegacz i pomocnik do przestępstw określonych w art. 239 podlegają karom przewidzianym dla udzielającego korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

Art. 243.

§ 1. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 239 § 1 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może odstąpić od jej wymierzenia.
§ 2. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 241 § 1 lub 2 w związku z art. 239 § 2 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, lub najpóźniej przy pierwszym przesłuchaniu w toku postępowania karnego ujawnił prawdę, sąd stosuje

nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może odstąpić od jej wymierzenia.
§ 3. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 239 § 2 i 3 lub art. 240 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.
§ 4. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 241 § 1 lub 2 w związku z art. 239 § 1 oraz w art. 241 § 3 i 4 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, lub najpóźniej przy pierwszym przesłuchaniu w toku postępowania karnego ujawnił prawdę, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.
§ 5. Przepisy § 1 - 4 stosuje się odpowiednio do podżegacza i pomocnika do przestępstw określonych w art. 239.

Art. 244.

Kto, powołując się na wpływy w instytucji państwowej lub społecznej albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo za jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Kodeks karny z roku 1969 przewidywał dwie korupcyjne zbrodnie - za przyjęcie łapówki wielkich rozmiarów i przyjęcie łapówki przez osobę pełniącą funkcję związaną ze szczególną odpowiedzialnością.

Wcześniej, w tzw. małym kodeksie karnym z 13 czerwca 1946 roku, odsyłano do kodeksu z roku 1932, którego przepisy pierwotnie miały chronić ziemie odzyskane przed grabieżą. W artykule 47 k.k. z 1946 roku przewidywano instytucję czynnego żalu.

"Nie podlega karze, kto na żądanie udzielił lub obiecał udzielić urzędnikowi albo innej osobie korzyści majątkowej lub osobistej w związku z jego urzędowaniem, jeżeli powiadomił o tym władzę powołaną do ścigania przestępstw, zanim władza ta dowiedziała się o tym, lub najpóźniej przy pierwszym przesłuchaniu w toku postępowania karnego ujawnił prawdę". (M. Mozgawa).

Również w ustawie z 1932 roku, jak czytamy w artykule "Przywileje dla skorumpowanych"

<"odpowiedzialność ponosił każdy urzędnik" pozostający w służbie Państwa lub samorządu, który przyjął łapówkę w związku z urzędowaniem oraz „osoby wykonywające zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego i wszelkich instytucji prawa publicznego">

Jawna i legalizowana korupcja PRL-u polegała między innymi na stworzeniu rezerw mieszkaniowych. Pule takie należały się funkcjonariuszom centralnych i terenowych władz, a obejmowały również talony na samochody i wyjazdy zagraniczne. Kiedy już taki funkcjonariusz wyjechał, potrafił wykorzystać podróż na dodatkowe wzbogacenie, czyli szmugiel.

Ciekawa jest też afera z wydawaniem zezwoleń na działalność agencyjną, która zakończyła się głośnym procesem w Warszawie w latach 1979-1981, kiedy na ławie oskarżonych znalazło się kierownictwo Horteksu, oskarżone o przyjmowanie łapówek za udzielanie umów i przydział deficytowych towarów. Również przedstawiciele rad narodowych za łapówki żonglowali podatkami nakładanymi na sektor prywatny. Maciejowi Szczepańskiemu, szefowi Radiokomitetu, zarzucono przyjęcie łapówek na kwotę 1,5 miliona złotych.

W 1980 roku Najwyższa Izba Kontroli podała nazwiska kilkudziesięciu kluczowych notabli lat 70-tych, którzy za publiczne pieniądze budowali sobie wille.

* Sąd Najwyższy w 1970 r., przyjął w uchwale składu siedmiu sędziów, że funkcję publiczną pełnić może także osoba nie będąca funkcjonariuszem publicznym (OSNKW 9/1970, poz. 98)

Źródła:

Lokalna Grupa Społeczna. Obywatele Przeciw Korupcji; "Z dziejów korupcji w PRL - artykuł Krzysztofa Madeja"; mowiawieki.pl; Janusz Bojarski, Tomasz Oczkowski Krystyna Daszkiewicz "Przywileje dla skorumpowanych"; wprost.pl nr16/2002; Penalizacja korupcji gospodarczej w polskim prawie karnym. Marek Mozgawa na pk.gov.pl